

Stelios Kazantzidis

Göç Acısının Sesi

29 Ağustos 1931 – 14 Eylül 2001

CEM BAHADIR

"Yabancı ülkelerin ekmeği acıdır, suyu berrak değildir, yatakları serttir."

— Kazantzidis şarkılarından

Atina'nın Nea Ionia semtinde bir Ağustos sabahı, 1931 yılında dünyaya gelen bir çocuk vardı. Doğduğu mahalle, Anadolu'dan sürülmüş Rum mülteci ailelerinin kapı komşu olduğu bir yerdi; evlerin duvarlarına işlenmiş kayıpların, küllere dönmüş şehirlerin ve denizi geçerken boğulan umutların hafızasını taşıyan bir yerdi.Stylianos Kazantzidis bu mahallede nefes almayı öğrendi; acıyı ise ondan çok daha önce.

Babası Haralambos, Karadeniz kıyısındaki Ordu'dan bir Pontuslu'ydu. Annesi Gesthimani, bugünkü güney Türkiye topraklarında kalan Alanya'dan gelmişti. Yunan-Türk Savaşı'nın yarattığı insanlık felaketinin ardından bu iki insan, Atina'nın mülteci mahallelerinden birinde bir aile kurdu. Küçük Stelios büyürken annesinden ve büyükannesinden xenitia türküleri dinledi; yabancı topraklarda yaşanan köksüz hayatın, gurbetteki susuzluğun ve bitmek bilmeyen özlemin türküleri. Sesin içine yas nasıl işlenir, bunu da onlardan öğrendi.

Babanın ölümü, gençliğin kapılarını henüz aralamadan kapattı.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında aile, Nazi işgalinden kaçmak için kuzey Yunanistan'daki bir köye sığınmıştı.3 Savaş sona erdi ama babanın çilesi bitmedi. Yunan Direnişi'nde aktif rol oynayan Haralambos, sağcılar tarafından tutuklandı ve işkenceyle öldürüldü.4 Stelios henüz on üç yaşındaydı. Yetimliğin getirdiği suskunluk, büyümenin doğal seyrini ansızın silip süpürdü.

Omonia Meydanı'nda hamal olarak çalıştı; şehirlerarası otobüs duraklarında, seyyar pazarlarda kestane sattı; tekstil fabrikalarında, inşaatlarda ter döktü.5 Aynı zamanda annesini ve küçük kardeşini geçindirmeye çalışıyordu. Yaşı küçüktü ama omuzlarındaki ağırlık çok büyüktü.

Bir gün fabrika sahibi, çalışan bu gencin sesinde bir şeyler fark etti. Doğum günü armağanı olarak ona bir gitar verdi.6 O gitar, hayatının kaderini değiştiren küçük bir nesneydi; yoksa çiviye asılı ağlamayan bir tahta parçasına dönecekti. Kazantzidis her serbest dakikasını o gitarın başında geçirdi. Kısa süre sonra bir meyhane sahibi onu, müşteriler için çalıp söylemesi amacıyla davet etti. Böylece başladı.

Askerlik yıllarında siyasi baskı ve sürgün onu kırıp geçirdi.

Askerliğini yaparken sağcı subayların baskısıyla karşılaştı. O yıllarda ud, kentlinin enstrümanıydı; bir molotof kokteylinden bile tehlikeli bulunuyordu.7 Kazantzidis, Makrinisos Adası'na sürgün edildi. İşkence gördü. Onurunu ve sesini korumak için direndi. Devlete, plak şirketlerine, gece kulübü sahiplerine duyduğu derin kuşku; bu adanın taşlarına, bu hücrelerin karanlığına damgalandı.

1952'de küçük bir plakla başladı, ama sesi sessiz kalmayacaktı.

1950 yılında Kifissia'daki bir kulüpte ilk kez sahneye çıktı.8 İki yıl sonra Apostolos Kaldaras'ın *"Gia Mpanio Pas"* adlı şarkısıyla ilk plağını çıkardı. Satışlar mütevazıydı, hayal kırıklığı büyüktü. Ama ardından gelen *"Oi Valitses"* her şeyi değiştirdi. Stelios Kazantzidis bir gecede birinci sınıf bir sanatçıya dönüştü.

Rebetikadan Hint müziğine uzanan geniş bir yelpazeden beslenerek kendine özgü bir dil yarattı.9 Bizzat bestelediği *"Mantoubala"*, izlediği bir Hint filminden ilham alıyordu. Bu şarkı, Yunanistan'da 100.000'in üzerinde satış yapan ilk plak oldu. Ülke nüfusunun o dönemde yaklaşık 6,5 milyon olduğu hatırlanırsa, bu rakam olağanüstü bir başarıydı.

Marinella ile birlikteliği, Yunan müziğinin efsanevi bir bölümünü yazdı.

1957 ile 1965 yılları arasındaki sekiz yıl, Kazantzidis'in en yaratıcı ve verimli dönemiydi. Selanik'te tanıştığı genç şarkıcı Marinella, İstanbul'dan göç eden bir Rum ailenin kızıydı.10 İkisi birlikte sahneye çıktı, birlikte kayıt yaptı; birlikte efsaneye dönüştü. Vassilis Tsitsanis, Manos Hadjidakis, Mikis Theodorakis, Stavros Xarhakos ve Manolis Hiotis gibi dönemin en büyük bestecilerinin yapıtlarını seslendirdiler.11

7 Mayıs 1964'te evlendiler ve birlikte Almanya ile Amerika Birleşik Devletleri'ne turnelere çıktılar.12 Ama bu evlilik uzun sürmedi. Eylül 1966'da ayrıldılar. Son düetlerini ertesi yıl Philips etiketiyle kaydettiler. İki sesin bir araya geldiği o şarkılar, aralarındaki ayrılığı bile güzel kılacak kadar güçlüydü.

Gece kulüplerini bırakma kararı, kariyerinin zirvesinde herkesi şaşırttı.

1965 yılında Kazantzidis, kariyerinin doruğundayken gece kulüplerinden çekildi.13 Gece yarısı ışıklarını, sahnenin dumanlı salonlarını, alkış seslerini geride bıraktı. Artık hayranlarıyla tek bağlantısı plakları olacaktı. Bu kararın ardında yalnızca sanatsal bir duruş yoktu; plak şirketlerinin ve kulüp sahiplerinin sanatçıları sömürdüğüne duyduğu köklü inanç da bu kopuşu hazırlamıştı.

Albay cuntasının iktidarda olduğu yıllarda (1967-1974)